

Esterházy Pál, a műkedvelő mecénás

Egy 17. századi arisztokrata-életpálya a politika és a művészet határvidékén

Szerkesztette Ács Pál, a szerkesztő munkatársa Buzási Enikő, olvasószerkesztő Székely Júlia, Budapest, reciti, 2015, 618 l.

A 2013 tavaszán Esterházy Pál (1735–1713) halálának 300. évfordulója alkalmából tartott konferencia előadásainak tanulmányváltozatait olvashatjuk ebben az oldalszámra is impozáns, 600 oldalon is túl terjedő kötetben. Már itt szeretném megjegyezni, hogy a szerkesztő, Ács Pál és munkatársa, Buzási Enikő, valamint az olvasószerkesztő, Székely Júlia munkája, amely nemcsak a szöveg precíz gondozásában, hanem a képanyag jó minőségében és ütemezésében is megnyilvánul, a színvonalas reciti-kiadványokhoz méltó tanulmánykötetet eredményezett. A szerkesztők hat téma köré csoportosították a 32 tanulmányt, s bár néhányat közülük akár másik fejezetbe is lehetett volna sorolni, így is jól megtalálták a helyüket, bizonyítva a téma interdiszciplinaritását és a szerzők sokszor kitapintható együttgondolkodását.

Esterházy Pál jelentős történeti személyiség: politikai pályafutása, felekezeti elkötelezettsége, mecénási tevékenysége, irodalmi forgolódása, zenei műveltsége, kulturális intézményrendszer-teremtő képessége igényli, a forráshelyzet pedig lehetővé is teszi a sok szempontú megközelítést. A herceg 78 életéve során hatalmas gyűjteményi anyag keletkezett: itthon a Magyar Nemzeti Levéltár (Esterházy család hercegi ága levéltára), az Iparművészeti Múzeum, a Magyar Nemzeti Múzeum, az Országos Széchényi Könyvtár, Ausztriában az Esterházy Privatstiftung

Fraknóban és Kismartonban őriz számottevő anyagot Esterházy Pál hagyatékából.

A színvonalukban nagyon különböző tanulmányok egy része gyűjteményi kutatásokon alapul (Martí Tibor, Szilágyi András, Király Péter, Mitropulos Anna Diána, Buzási Enikő, Kiss Erika, J. Újváry Zsuzsanna, Nagy Levente, Tóth Gergely, Monok István–Zvara Edina, Margit Kopp, Bajáki Rita), néhányan még forrásokat is közölnek, és az új eredmények valóban sokat pontosítanak vagy módosítanak az eddig ismert Esterházy Pál képen például a politikai pálya vagy a művészeti mecénatúra tekintetében. Más tanulmányok az eddigi ismeretek szintézisére vállalkoznak, újragondolják, rendezik az eddigi ismereteket (Mikó Árpád, Utasi Csilla, Orlovsky Géza, Bartók István, Hargittay Emil, S. Sárdi Margit, Polgár Anikó–Csehy Zoltán). Végül van néhány írás, amelyeknek kevésbé indokolható a jelenléte a címében és tartalmában is Esterházy Pálhoz kötődő kötetben. Tömösvári Emese a filológia eszközeivel ügyesen bizonyítja ugyan Esterházy Miklós szerzőségét egy politikai iratra vonatkozóan, de mindez csak érintőlegesen kapcsolódik Pálhoz. Pénzes Tiborc Szabolcs az anya, Nyáry Krisztina felekezetváltásáról értekezik kevés új szempontot kínálva. Medgyesy S. Norbert az Esterházy Pál halála után az alapítványa segítségével bemutatott családtörténeti színdarabokat veszi sorra kétségtelenül fontos konklú-

ziókkal. Czibula Katalin térből és időből még jobban kiterve egy balettelőadás (1772) körülményeit idézi fel – a táncjátékot a Bessenyei György *Esterházi vigasságok* című költeményéből ismert Louis de Rohan herceg Esterházában tett látogatása első estéjén mutatták be.

A kötet éléről hiányzik Galavics Géza művészettörténésznek az Esterházy Pállal foglalkozó kutatásokat áttekintő előadása (*Esterházy Pál, a mecénás – ugyanarról negyedszázad múltán*), a címben szereplő 25 év az ő 1989-ben megjelent, máig irányadó, sokakat inspiráló tanulmányára (*Esterházy Pál, a mecénás*) utal. A tanulmány híján most csak néhány fontos eredményre utalok, például Esterházy zeneművének kritikai kiadására (*Harmonia Caelestis*, 1711, kiad. Sas Ágnes, Bp., MTA ZTI, 1989), ugyanekkor hadtörténeti műve, levelei és naplója megjelenésére (*Mars Hungaricus*, s. a. r. Iványi Emma, Bp., Zrínyi, 1989), és két mariológiai művének hasonló kiadásaira, illetve az azokat kísérő tanulmányokra (*Az egész világon levő csudalatos Boldogságos Szűz kepeinek...*, SZÖRÉNYI László tanulmányával, Bp., Balassi, 1994; *Az Boldogságos Szűz Mária szombattya*, GALAVICS Géza, KNAPP Éva és TÜSKÉS Gábor tanulmányával, Bp., Balassi, 1995).

A kötet nagy bevezető, korábbi kutatásokat is felvillantó összegzése R. Várkonyi Ágnestől származik, akinek – ahogy Ács Pál is említette az előszóban – ez egyben az utolsó írása. R. Várkonyi Ágnes kijelöli a korszerű életrajz megírásához vezető történeti kutatások lehetséges irányait, s komoly interdiszciplináris kihívásnak látja a feladatot. A politikai irányváltások indokainak feltárása mellett szerinte a nádor kapcsolati hálózatának, továbbá politikai nyelvezete változásainak vizsgálata sem kihagyható.

A megírandó biográfiához remek adatokat és gondolatokat kínálnak a történetesek kötetbeli tanulmányai: Martí Tibor Esterházy aranygyapjas rendjellel való kitüntetésének körülményeit a rend bécsi és madridi archívumaiban és a családi levéltárban található dokumentumok alapján dolgozta fel invenciózusan, megállapítva, hogy Esterházy ezzel a bécsi ünnepi ceremóniával vált a nemzetközi arisztokrácia elfogadott tagjává. J. Újváry Zsuzsanna a folyamatosan gyarapodó, az ország legnagyobb birtokosává növe és felelősen gazdálkodó Pál birtokszerző és -fejlesztő politikáját tekintette át. Az írás világos hozadéka, hogy a herceg mecenatúrájának anyagi hátterét a hatalmas ingatlanvagyon révén mobilizálható források biztosították. Varga J. János pedig a „keskeny pallón” egyensúlyozó nádor politikai működését igyekszik differenciáltabban láttatni az 1688-ban összeállított, Magyarország megújítását célul tűző két tervezete elemzésével.

Egy modern életrajz persze arra is igyekszik majd választ keresni, hogy ki volt Esterházy Pál. Milyen volt személyisége, mit gondolt a családjáról, önmagáról, hogyan látták őt a kortársak, és ő hogyan szemlélte korát? Hogyan változott identitása az évek előrehaladásával? Többen is foglalkoznak ezekkel a kérdésekkel Pál fennmaradt naplói, levelezése, végrendeletei és nyomtatásban is megjelent életrajza alapján. Utóbbi – a császári történész, Galeozzo Gualdo Priorato gróf olasz nyelvű Esterházy Pál-életrajza 1674-ből – Blaskó Barbara fordításának köszönhetően immár magyarul is olvasható Bitskey Istvánnak az életrajz keletkezését ismertető tanulmányához kapcsolódva. Priorato az uralkodóházhoz feltétlen lojalitását kinyilvánító Esterházy intenci-

óinak és feljegyzéseinek felhasználásával hozta létre a mitologikus múltba vezető családtörténet egy korai változatát.

A múlt konstruálásának és a jelen tevőleges alakításának állomásait S. Sárdi Margit, Király Péter és Utasi Csilla is nagyszerűen érzékelteti. S. Sárdi Margit Pál fiataalkori naplóit – egyrészt az anyja által megkezdett napló folytatását 1689-ig, másrészt az önálló kompozíciónak tekinthető önéletírását – erőteljes én-központú, öngazoló élettörténet átértelmezésnek tartja, utóbbiban Pál ráadásul kedvére válogatott emlékeiből (vagy hozott létre emlékeket? vagy kisajátította más emlékeket?) üde, személyes hangon. A narratíva korábbi feljegyzésekre támaszkodhatott – erre gyanakszik Király Péter is, amikor Esterházy Pál 1653-as délnémet körútjának időbeli lefolyását követi végig a latin útinapló nyomán. Az aprólékos munkával összegereblyézett forrásadatok révén nyilvánvaló, hogy az utólagosan összeállított latin nyelvű tiszttázat nemcsak a személyesen átélt élményekből táplálkozott, hanem úti- vagy más könyvekben olvasott leírásokkal is kiegészült. Utasi Csilla Esterházy Pál önreprezentációs technikáját: a valláshoz, a halálhoz, önmagához, a családhoz való viszonyt elsősorban a végrendeletei alapján vizsgálta. Az 1685–1713 közötti időszakból legalább 48 (!) ilyen jellegű forrás található ma levéltárakban jórészt kiadatlanul, amelyek jól illusztrálják a sokféle módon megnyilvánuló és folyamatosan változó-alkalmazkodó szereptudatot, a világi és a transzcendens életszerepeket.

Az ősi családi múlt megteremtése ugyancsak a reprezentáció és nem a hitelesség kérdése volt a korban. Nagy Levente egy érdekes mozzanatra figyelt föl ezzel kapcsolatosan, amikor észrevette,

hogy Pál fraknói ősgalériájának Drakula-festménye összefüggésben lehet az 1700-ban kiadott Esterházy-nemzetségekönyv, a *Trophaeum* egy rokonításával: eszerint az apa, Esterházy Miklós első feleségének, Dersffy Orsolyának családja (Oláh) rokonságban állt nemcsak Mátyás királlyal, de Drakula vajdával is. Ráadásul egy kéziratban maradt forrás, benne az Oláh-Drakula család gondosan kidolgozott családfájával, is megerősíti, hogy Esterházy Pál a bizonyításhoz virtuóz módon használta fel a megörökölt Oláh-levéltár okleveleit. Mentségére legyen mondva, hogy a jeles rokonságot már Oláh Miklós is „felfedezte” a 16. században, Pál tulajdonképpen csak újra hasznosította az ismereteket.

Érdemes itt megemlíteni Mikó Árpád tanulmányát az Esterházy-kincstár Mátyás királlyal kapcsolatba hozható tárgyairól. Ilyen darab például egy kulacs alakú díszedény, egy gyűrű jégcsap alakú gyémánttal, az ún. Mátyás-serleg és a Mátyás-mente. Ezekről sorra kiderült az elmúlt évek kutatásai során, hogy provenienciájuk fikatív, tehát nem Mátyástól (immár a rokontól) származnak, de a kincstár rangját, presztízstét feltétlenül emelték. A fikció és továbbélése a témája Tóth Gergelynek is, aki az előbb említett *Trophaeum* genealógiai fikciójának 18–19. századi utóéletét tekintette át. A lassan kialakuló tudományos történetírás az Esterházyak befolyása és nagy tekintélye miatt óvakodott a koholt családtörténet kritikájától. Ráadásul a korai oklevelek, illetve ismeretük hiánya sokáig bizonytalanságot okozott a történészek körében. Schwartner Márton és Fejér György mutattak rá először a fikció tarthatatlanságára, az ügyetlen hamisításra. Tóth Gergely megfogalmazása, miszerint a 18. század-

ban a magyar történetírás „nem volt felkészülve egy ekkora mértékű hamisításra”, mégis erős túlzásnak tűnik a műben szereplő 165 személyiségből (több mint 100 közülük már 1526 utáni) összegyűrt családtörténet egészét tekintve.

Az ősi múltat felvillantó *Trophaeum* után Esterházy Pál költészete is mérlegre került a kötetben. Orlovsky Géza, Hargittay Emil és a Polgár Anikó–Csehy Zoltán szerzőpáros a 19. század vége óta tartó vitát, tudniillik, hogy Zrínyi epigonja-e Esterházy, egyértelműen a *nem* felé billentik. Orlovsky Géza szerint a 29 versből összesen ötöt állított össze idegen strófákból, illetve verssorokból a költő – Listius Lászlótól és Zrínyi Miklóstól kölcsönözve. Közülük is különleges az *Arianna sírása és keserves halála*, amely inkább nevezhető palinódiának, Zrínyi verse újraírásának, „versengés szándékával való újrafeldolgozásnak”, semmint plágiumnak. Figyelembe veendő szempont az is, hogy bár Esterházynek biztos lett volna lehetősége a publikálásra, ez mégsem történt meg. Így megmaradt a gyönyörködtetés, az intim játék, az e mögött felsejülő kétségtelen tehetséggel rendelkező műkedvelő *dilettante* alakja. Még röviden kitérnék Orlovsky Gézának arra a megjegyzésére, hogy *A magyar irodalom története* (közkeletű nevén: *Spenót*, 2. kötet, 1964) Esterházyt árulónak tekintette, mert sógora, Nádasdy Ferenc lefoglalt festményeiből visszaautásította a Zrínyiek, Frangepán és Wesselényi portréit. Ennek az állításnak a forrását később Kovács Sándor Iván és Orlovsky is sikertelenül kereste. Időközben Buzási Enikő rekonstruálta az eredeti forrás alapján (Századok, 144[2010]/4), hogy Pál pontosan milyen képeket nem vett át 1676-ban: „nem került Esterházyhoz Wesselényi Ferenc, Zrínyi

Miklós, Zrínyi Péter és Frangepán György ábrázolása”, ennek (a visszaautásításnak?) okára azonban a források nem világítottak rá.

Visszatérve Esterházy Pál költészetéhez, Hargittay Emil előljáróban megemlíti, hogy az RMKT XVII/12. kötetében 140 lapon közölt szövegegyütttest csupán 9 oldal tárgyi jegyzet kíséri (néhány tévedéssel is tarkítva); a rendelkezésre álló kéziratok alapján pedig azt szűri le, hogy Esterházy Pál 1670-ben is vállalta ifjúkori verseit, sőt a frissebbekkel vegyítve új ciklusrendet alakított ki. Mindez túlmutat a gimnáziumi gyakorlatokon és a romantika előtti imitációs-kompilációs módszer legsikerültebb példájának tekinthető. Polgár Anikó és Csehy Zoltán az Arianna-versről állapítják meg, hogy Esterházy szoros imitációs eljárása a késő császárkor költészetének antik *cento* műfaját idézi, ahol a kanonizált szöveg más olvasatba kerül. Az új struktúra – Zrínyi és Gyöngyösi mítoszvariánsaival is összehasonlítva – a művészsors egyfajta önreflektív metamorfózisa, „a költészet integritásának pusztulása” értelmezést is megengedi.

Más a helyzet Esterházy Pál mariológiai műveivel, mint ahogy azt korábban Szörényi László, Knapp Éva és Tüskés Gábor is kimutatták, bátran és szó szerint merített más szerzőktől. Bartók István ezúttal az eddig nem kutatott, 1698-ban Bécsben *Speculum Immaculatum* címmel megjelent (2. kiadás: Kassa, 1747), a szep-lőtlen fogantatásról szóló értekezés forrásainak eredt nyomába. Messzire nem kellett mennie, Esterházy már az előszóban megnevezte mindkettőt: az első rész Caelestinus Sfondratus Szent Gallen-i bencés főapát *Innocentia Vindicata* című műve első részének (St. Gallen, 1695; Bécs,

1696) betűhű átvétele; a második rész pedig Willem Herincx németalföldi ferences szerzetes *Summae Theologicae Scholasticae et Moralis* című négykötetes művének (Antwerpen, 1660) második kötetéből kiragadott részlet változatlan utánközlése. Hogy miért éppen ebből a két kortárs műből válogatott, és hogy egyáltalán mennyire ismerte a szeplőtlen fogantatásról szóló teológiai viták különböző vonulatait, egyelőre még nem tisztázott.

Bajáki Rita ugyancsak egy forrást keresett, mégpedig az Esterházy Pál nádor imájaként a 20. században nagy népszerűsége szert tevő szöveg eredetijét próbálta megtalálni Esterházy Pál nyomtatott és kéziratos műveiben. Írásával kapcsolatosan a probléma összetettségéről és Esterházy Pál imádságainak jelentős korpuszáról Knapp Éva közölt nemrégiben egy tanulmányt (ItK, [119]2015, 289–335).

Nemcsak a nádor imája, hanem *A Boldogságos Szűz Mária [...] szombatja* című kegyességi mű is nagy tiszteletnek örvendett a későbbi századokban, ahogy ezt Voigt Vilmos tanulmánya is alátámasztja. Az 1858–1935 között 17 kiadást, szlovák és horvát fordítást megért műnek az 1935-ös változatát mutatja be részletesen a szerző. Az Esterházyakkal kapcsolatos halotti beszédek szövegét ketten is vallatták. Déri Eszter az Esterházy Pál temetésén elhangzott magyar nyelvű prédikáció asztrológiai szimbólumainak tárta fel az irodalmi párhuzamait, a még sok kutatást igénylő téma során nem csupán Vargyassi András szövegét érdemes figyelembe venni, hanem az ugyancsak emblemikus elemeket felvonultató latin és német nyelvű beszédekét is. Maczák Ibolya Esterházy Pál Ilona és Krisztina nevű apácalányainak élethelyzetéről adott bevezetője után a két lány halotti prédikációját elemzi a család-

reprezentáció jellegzetes megnyilvánulásainak tartva azokat. Ugyanakkor maga is észrevételezi, hogy az egyik beszédet nem is Ilona temetésén mondták el, hanem a nagyszombati egyetem egyik meg nem nevezett tagja írta, kiadását pedig az Esterházy-alapítvány támogatta.

A Pál mecénatúrájával és gyűjteményeivel foglalkozó tanulmányok a gyűjtői profil megrajzolására koncentrálnak. Két aspektusban már tisztábban látunk, egyrészt, hogy mit gyűjtött, másrészt, hogy hogyan prezentálta a gyűjteményeit. Pál érdeklődése kiterjedt ötvösművekre, kárpitokra, fegyverekre, elefántcsontból faragott tárgyakra, ezüstműtörökre, órákra, könyvekre, ritkaságokra és festményekre. Margit Kopp 2013-ban megvédett diplomamunkájának rövidített változatában Pál képzőművészeti programjának egy érdekes és szerinte tudatos vonására hívja fel a figyelmet. A fraknoi vár festményraktárából előkerült képek egy része levágott fejet ábrázol – részben Judit és Holofernész, részben Salome történetét elevenítik meg, Kopp mindezt kölcsönhatásban láttatja Esterházy Pál életének bizonyos eseményeivel, például korábbi színpadi szerepeivel és bátyja, László hősi halálával. Szilágyi András néhány emblemikus tárházi tárgy megrendelői kontextusát vizsgálja: egy ezüst dombormű votívtabláét (ma Częstochowa, pálos rendi kincstár), egy elefántcsont figurákkal rakott Mária-oszlopét (ma Esterházy Privatstiftung, Fraknó/Forchtenstein), amely az Am Hofon III. Ferdinánd által állíttatott szoborkompozíció kincstári változata. A tanulmány végén közölt két izgalmas jegyzék egyértelművé teszi, hogy Esterházy fontos állami eseményekkor (országgyűlés, koronázás) egy státuszát reprezentáló kincsválogatást tárt a helyszínen a szűkebb nyilvánosság elé.

Ugyanerről a témáról – a politikai rendezvényeket kísérő művészi reprezentációról, a látvány és teátrum politikára való reflexiójáról – szól Pintér Mária Zsuzsanna írása, aki a soproni jezsuita kollégiumnak az 1681-es soproni országgyűlés ideje alatt bemutatott két színelőadást és azok Esterházy Pállal való összefüggéseit tárgyalja.

Monok István és Zvara Edina átfogó tanulmányban jellemzik az Esterházy-könyvtárat, és a részben ma is meglévő állományból azonosított 800 tulajdonosi bejegyzés, illetve fennmaradt jegyzékek alapján próbálják leválasztani a Pálhoz tartozó könyveket. Meglepő ez a sok possessor – abban egyetértek a szerzőkkel, hogy hagyatékok révén is gyarapodott a könyvállomány a 17. század folyamán, de a nagyszámú külföldi tulajdonos arra utal, hogy a század végétől, majd a 18. században az Esterházyak aukciókon is vásároltak. Monok István megállapítása, miszerint az olvasmányanyag nagysága és minősége az európai arisztokráciába való gyors illeszkedést mutatja, egybecseng a Pál mecenatúrájáról szóló kutatások eredményeivel. Itt említeném Király Péter érdekes, a birodalmi mintákat követő gyűjtői ízléssel szemben kissé más képet érzékeltető konklúzióit Pál zenekarával kapcsolatosan: míg az 1721-es inventáriumban összeírt kották között bécsi zeneszerzők művei is rendre feltűnnek, Pál zenekara középszerű, regionális, nincsenek olasz és bécsi zenészek. A helyiekből építkező udvari zeneélet jellegzetes alakja volt Mathias Pollerman, akit Esterházy Pál taníttatott ki udvari és tábori trombitássá, majd 1685-ben, saját kérésére 24 év szolgálat után elbocsátotta.

A gyűjtemények bemutatásával, felépítésével foglalkozó tanulmányok érdeme, hogy alapvető terminológiai kérdé-

seket tisztáznak. Buzási Enikő források segítségével feltárja a gyűjteményi formák megnevezéseinek (*tárház, Schatzkammer, kincstár, Kunstkammer, levéltár, könyvtár, bibliotheca, galéria*) megjelenését és nem mindig következetes használatukat. A gyűjtemények a két fő rezidencia, Fraknó és Kismarton között oszlottak meg: Fraknón a biztonságban tartott kincses tárházat és családi levéltárat helyezték el, míg Kismartonban 1664-től kezdve biztosan tudunk egy Kunstkammerről és bibliothecáról, majd 1678-tól kezdve egy galériáról is.

Buzási Enikő figyelmeztet arra, hogy a kismartoni galéria nem képtárként, hanem képek és Kunstkammer-tárgyak közös kiállító tereként működött a kastély második emeletén, és a galéria megnevezés nem a művészeti tartalomra, hanem a formára, a helyiségtípusra vonatkozott (azaz egy ablaksorral megvilágított teremre). Buzási ráadásul a kismartoni terem elhelyezkedését is felvázolta, ezzel felülírta Stefan Körner és Margit Kopp korábban, Galavics Géza születésnapjára kötetében közölt téves rekonstrukcióját. Kiss Erika a fraknói tárház kialakítását követte nyomon, ennek gyarapodását – szemben a kismartoni Kunstkammerrel, amelynek nem maradt fent Pál korabeli leírása – több inventárium segítségével is fel lehet mérni (1685, 1693, 1696). Az 1690-es évek közepére egy teljesen új tárházi termet építettek Fraknón, amit egyébként Mitropulos Anna mesterekre vonatkozó fraknói levéltári kutatásai is megerősítenek, és ahol a család óriási értéket képviselő kincseit látványosan, de nem nyilvánosan állította ki Esterházy Pál. A mecenatúra-fejezet egyik legfontosabb tanulsága, hogy Pál gyűjteményei nem voltak egyformán színvonalasak, nem

mindenhol érvényesült a finom gyűjtői ízlés. Bár biztosan nem rendelkezett nagy mestereket felvonultató jelentős galériával, de az ötvöstárgyak, arany- és ezüstművek, textíliák, könyvek és fegyverek gyűjtése terén lépést tarthatott a nagy bécsi arisztokrata családokkal.

Végül fontosnak tartom még egy dolog tisztázását, már csak azért is, mert több nem művészettörténeti tanulmányban is tévesen szerepelnek bizonyos adatok. A fraknoi vár jelenleg az Esterházy Privatstiftung tulajdonában van. A várat 2005-ben nyitották meg a látogatók előtt, és az ott látható tárházi termet és a benne lévő tárgyakat az idegenvezetők, illetve az ottani kiadványok az egyetlen, eredeti helyén megőrzött európai Kunstkammerként aposztrofálják. Buzási Enikő és Kiss Erika kutatásai éppen arra világítanak rá, hogy Fraknón Esterházy Pál idejében *nem volt* Kunstkammer, azok a tárgyak (kitömött állatok, természeti csodák, naturáliák, modellek stb.), ame-

lyek ma ott a szekrényekben, mennyezetre függesztve láthatók, még 1721-ben is jórészt Kismartonban voltak, és csak Esterházy Pál halála után, valamikor a 18. században kerültek Fraknóra, tehát a jelenlegi kiállítás mögül éppen a történeti hitelesség hiányzik.

Az eltérő nézőpontú, sokféle témát fellelő, egymást jól kiegészítő tanulmányok nem lineáris olvasmányként szolgálnak, hanem arra, hogy szemezgezzünk a herceg életéről és életművéről szóló írásokból. A kiolvasható eredmények a kötetet a korszak és Esterházy Pál kutatói számára megkerülhetetlenné teszik. Ugyanakkor aligha kétséges, hogy az életmű – amely egyetértve Ács Pál előszóiban olvasható megállapításával, „örök metamorfózis volt” – értékelése a 300 év elmúltával és ennek a tisztelő kötetnek a megjelenésével sem zárulhat le.

Viskolcz Noémi

(Esterházy Károly Főiskola)

„Édes érzékenység”

Tanulmányok Ányos Pálról

Szerkesztette Pintér Márta Zsuzsanna, Budapest–Veszprém, Gondolat Kiadó–Pannon Egyetem Modern Filológiai és Társadalomtudományi Kar, 2014, 220 l.

Ányos Pált az irodalomtörténet a magyar szentimentális, érzékeny vagy érzelmes költészet első jelentős képviselőjeként tartja számon. Olyan költőként, aki ugyan még sok szállal kapcsolódik a barokk kultúrához, de a barokk költészethez képest mindenképpen új minőséget hozott létre. Személye és művei iránt az utóbbi negyedszázadban élénkülő filológiai érdeklődés

tapasztalható. 1994-ben a veszprémi Vár Ucca Tizenhét negyedévkönyv tett közzé Ányos-számot, mely egy csokorba gyűjtötte az Ányosra vonatkozó legfontosabb régebbi és újabb irodalomtörténeti értékeléseket. Jankovics József és Schiller Erzsébet 2007-ben Ányos verseinek, szépprózai műveinek és leveleinek új, minden eddiginél pontosabb kiadását tették közzé, majd